

שוקן הסב: "אין מילה טובה!"

היתה הבאתו של העורך, ד"ר משה יוסף גליקסון, מתרגם ואיש-רוח, שערך את הארץ במשך 15 שנים. עד תקופת שוקן, שעזמו לא הסת-דר.

כשהעיר פעם שלמה זלמן שוקן לגליקסון על מגמת עריכתו, השיב לו זה: "אדון שוקן, אמנם קנית את הארץ, אך לא קנית את ד"ר גליקסון!"

גליקסון פרש (ונהרג, כעבור שנתיים, בתאונת-דרכים).

במשך כמה שנים נותר הארץ ללא עורך, ואם כי שוקן-האב נתן את העיתון כמתנת-נישואין לבנו בכורו, שאז כבר קרא לעצמו גר-שום, הוא היסס, כנראה, למסור לו את העריכה. זה קרה רק ערב מיל-חמת-העולם, כאשר שוקן הצעיר (28) חזר ארצה מלימודיו בלונדון ובניו-יורק.

ייתכן והסיבה לדחייה היתה גם

דה וספריית שוקן על 50 אלף כר-כיה, שאותה שיכן בירושלים. אחת מעיסוקותיו הראשונות של שוקן בארץ היתה רכישת היומון הארץ (תמורת 23 אלף לירות, 115 אלף דולר של אותן שנים). העיתון היה אז בשנה ה-17 לקיומו. מאז יסדהו שילטונות-הכיבוש הברי-טיים, ב-1918, בקאהיר, במתכונת של שבועון-חדשות, בעל השם המסורבל חדשות מהארץ.

ב-17 שנים אלה עבר העיתון גילגולים רבים, אחרי שנרכש מה-בריטים על-ידי איש-העסקים יו-צאודוסיה יצחק לייב גולדברג (שהוא גם האיש שקנה את הר-הצופים מבעליו הערביים, ותדם אותו לאוניברסיטה העברית).

במשך תקופה קצרה הוצג לאור על-ידי קואופרטיב של עובדי הא-רץ ונרכש, בסופו של דבר, על-ידי עשיר אחרי יוצא רוסיה, אחד דניד כהן, שתורתו הגדולה להארץ

הוא יכול היה לנוח במישהו על שלחן לו מיכתב במעטפה יקרה, מרופדת בכיסתה, אך לא היסס להוציא סכומי-עתק על רכישת ספר נדיר, כשמוכיר מער-כת הארץ הציע לו לעודד את העובדים, לחלק להם מחמאות. השיב: "מחמאה, מילה טובה! גם ילדי לא שמעו כאלה ממני!"

זה היה שלמה זלמן שוקן, איש-עסקים, עסקן ציוני, פטרון לספרות העברית (ש"י עגנון), מו"ל וסוחר מילוח, שיחד עם אחיו הקים ברח-בי גרמניה של ראשית המאה רשת משגשגת של חנויות כל-בו. הנא-צים אמנם הפקיעו אותה, אך בת-מורה זכה שוקן, אחרי מילחמת-העולם השנייה, בפצויים אדירים. שוקן עלה ארצה, ב-1933, מידי עם תפיסת השלטון על-ידי היט-לר, עם אשתו לילית, שממנה היה עתיד לחיות בנפרד שנים רבות. חמשת ילדיהם, שהבכור בהם היה מי שנקרא אז גוסטב-מרדכי-יהו-

ופירסומו במלואו במעריב (כמורעה כשלוש, שמומנה על-ידי איל-הבי-טוח, אישי-דין שלמה אליהו), פרש קוטלר מהארץ, עבר לשנים מספר למעריב, שימש תקופה קצרה כעורך החינוך רחוב ראשי התל-אביבי וכ-איש יומון-המשק ורוד-הרפים גלובס. היום מקדיש קוטלר, עיתונאי חריף וחד-לשוני, את זמנו לכתיבת ספרים-תחקירים. קוטלר כתב פעם על המכר-נית מתוצרת-הארץ, סוסיתא, שהיתה עשויה מסיבי-זכוכית, כי "הרוכש סוסיתא חייב גם להצטייד במטרייה, כמעיל-גשם ובמגפיים, בגלל הגשם הרב החודר דרך המירכת". בדיקון של מוטה גור לא שכה להוכיח את הכינוי ביידיש המלווה את מוטה גור מימי נעוריו, מוטה גורנישט (בתרגום חופ-שי: כלומניק). אין הוא חוסך גם את שבטו כשהוא הוא בא לתאר את הכוח להחטיא שבדייה של המעצמה הע-ביעית בארץ, ובראש וראשונה של הארץ, שבדייה של גרשום שוקן.

"אני שוקן! מגיע לי!"

שוקן מולך על-ידי דיעות

קדומות כימעט בכל נושא... הוא יודע יפה לנקום ולנטור למ-בקרי... הוא מתקשה בקבלת החלטות מהותיות... שמרנותו, הססנותו, בעיר-תיו האישיות ותסביכיו הם בעוכרי העיתון... האחרון המשוחח עימו עשוי להטות את המאזניים לתובתו".

בשל אישיותו המפוצלת, חול-שותיו ותסביכיו, נגרר שוקן בהערצה לדיין, שהפך (כשעתו) להיות אליל-תורן של הארץ. מאידך הוא גם התנצל כפופולריות העצומה של דיין, כתוצ-לחותיו הגבריות אצל נשים, בשור-שיותו הצברית, במקוריותו, בתעויותיו - תכונות שלא נמצאו בו".

על כך ששוקן אינו גיבור גדול רומז קוטלר בהתייחסו לשתי פרשות. האי-חתי: תאונת פגע-זרבה, שאחריה הס-תתר שוקן במלון אווייה שליד נמל-התעופה בנגריון. אחרת: נסיונות-סחיטה משוקן, התערבות המישרה על רקע יחסיו המזוהים עם נשים והת-קוטטות אלימה באישון לילה, בפתח-מלון בהרצליה, כשבועלה הנכנר של אהובתו הפליא את חבטותיו בו, כששוקן ממחר להתכופף, מכנס את ראשו בין ידיו, אינו משיב למכה וגם אינו מגיש תלונה למישרה.

לא ששוקן תמיד מתכופף. במטוסי אל-על הוא דווקא גיבור, כפי שסיפר קברניט אל-על כשהתלונה על התנהגותו של שוקן בעת טיסה ממינכן לתל-אביב, שוקן, שבדיה ובידי מלוחטיו (הידועה כצביבור שלו ושתי בנותיה) היו כרטיסי מחלקת-תיירים, עמד על שיד-רוג (אפריינג, העברה, ללא תוס-פת'שום, למחלקת-התיירים למחל-קוה הראשונה).

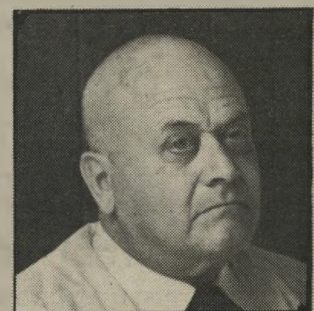
הוא הסתמך על הבטחה וזכות לטוס במחלקה הראשונה, למרות שהוא וש-לוש בנותיה-לווייה שלו החזיקו ככר-טיסי מחלקת-תיירים: "אני שוקן, עורך הארץ, צעק ודרש בתוקף, 'מגיע לי'".

"הוא חי בחרדות"

שוקן הוא עורך המסתגר חדרו. אין הוא אומר שלום לחברי-המערכת, כאשר הוא נתקל בהם ב-בניין-המערכת. הוא נוהג להירבק לקי-

מושג שנטבע בחשיבת המאה, כאשר למעצמות נחשבו רק שש מדינות אירופיות - רוסיה, ברי-טניה הגדולה, גרמניה, צרפת, אוסטריה-הונגריה ואיטליה. העי-תונות נחשבה כמעצמה השביעית.

ארבע שנים בלתי-מבריקות ב-כנסת הספיקו לשוקן. שחזר להת-מסר לעיתונו, שבו נמנע מלראות את השניונים המתהווים סביבו. לדוגמה: הארץ הוא עד היום כמי-עט על טהרה האשכנזי. בין חברי-המערכת מצויים בדיוק ארבעה לא-אשכנזים (כולל הערבי הנוצרי עטאללה כמנור).

שוקן גם פנה לעיסוקים אחרים. חזר אחר נשים, עד שלבסוף נטש

שוקן האב: רק אשכנזים!

כך גם עתידם של בני הזוג הצעיר, שהפכו בשנים הקרובות הורים לשלושה: רחלי, המנהלת היום את הוצאת הספרים המישפחתית, הוצאת שוקן; עמוס - איל-תק-שורת, מנכ"ל הארץ; חנימוני העיר וחדשות (ראה מסגרת) וצעיר היל-דיס, הילל, כיום אדריכל בעיריית ירושלים.

היהלום הנוצץ בעתיד השוקנים היה, כמובן, מתנת-הנישואין של האב, שלמה זלמן: הארץ, אותו החל שוקן הצעיר עורך שנתיים אחרי נישואיו.

עד מהרה החל שוקן, בעל הדי-בור האיטי, הלא-רצוף, המגמגם מ-שהו, למשוך את תשומת-הלב, וכ-עבור שנים-מיספר אף שמחה ה-מיפלגה הפרוגרסיביות (קודמתה של הליברלים העצמאיים) לשולחו לכנסת (השלישית) מטעמה.

הנישואין בין שולמית, בתה של האלמנה העשירה לבית פרסיץ ובין גרשום-זנוסב-מרדכי-יהודה בן ה-25, בכור בניו של היי-קה העשירי שלמה-זלמן שוקן, נח-שבו ב-1937 לחתונת-השנה בתל-אביב הקטנה. החתונה נערכת ב-ביתה של שושנה פרסיץ (ברחוב) שיונקן פינת מלצ'ט, שם ממוקם כיום בניין יומון ההסתדרות, פרסיץ היתה מו"לית מצלי-חה (אמנות) שעל כרכיה גדלו דורות של ארצישראלים) ובתו של הילל ולטופולסקי, מראשי הציונים ברוסיה, תעשיין-סוכר עשיר, שנה-צח על-ידי אלמונים בפאריס, כמה שנים קודם לכן.

עתידה של אס-הכלה, שושנה פרסיץ, עוד היה לפניו (בין השאר כח"צית מטעם הציונים הכלליים, קודמיהם של הליברלים) ואז נראה

שוקן הבן: 120 אלף דולר הפסד לחודש!

עמוס שוקן לפתח את החינומונים גם פירק, לפני שלוש שנים, ידעיות אחרונות את השותפות עם הארץ בלוח הכסול, שהיתה ריווחית מאוד להארץ.

זה לא הפריע לאיל-התקשורת עמוס שוקן (מנכ"ל הארץ, החיני-מונים וחדשות) במיוחד, הוא רואה (בראיון לירחון-הפרסום אותות) בעתיד סידור אחר של מודעות משותפות - בין הארץ וחדשות וכן, הוא סבור, יש סיכוי, בעזרת חדשות, להבטיח את קיומו של הארץ.

כיום מצבו של הארץ רחוק מלהיות מזהיר, הוא כבר מזמן ירד משיא-התפוצה של 50 אלף גליונות ביום חול, בה השתבח בשנות ה-70 (אחת הסיבות לירידה: עצמוס מנת-הרכישה היומית של צה"ל מ-5000 גליון ליום לאלף).

גם העיר התל-אביבי עם חלו-

מכתוב לו, תחת להעמיק את ביסוסו של הארץ, הוא פיזר את המשאבים על חינומונים (העיר בתל-אביב, כל העיר בירושלים) ועל חדשות.

שתי התוצאות הראשונות: החי-מונים, בעיקר העיר, שואבים מוד-עות מהארץ, ובגלל התעקשותו של

מכונת-הדמוס מדפיסה עי-מ"תונים, ולא כסף! השיב עמוס שוקן לשאלה אם יש לו נשימה ארוכה למימון הצהרון חדשות, קרוב לוודאי ששוקן לא היה מתנגד אילו היתה המכונה מדפיסה כסף בכל זאת.

זה היה מקל עליו מאוד להתנער, בגיל 41, מאמטרופוסיות של אביו, גרשום שוקן, שאיננו נלהב מהו-צאת חדשות שלדעת מביני-דבר, גם בתפוצה יומית של 75 אלף גליונות (והוא חרוק מאוד ממיספר זה) היה מפסיד לפחות 120 אלף דולר לחודש.

אך עמוס שוקן, חניך אוניבר-סיטת-הליקרה האמריקאית הרוו-ארד, המופנם והביישן, החסר ביטחון עצמי ושאינו מצטיין ביח-סיי-אנוש, החליט ללכת בשלו, תחת לקבל תכתיבים מאביו, הוא

הקמת חומה גבוהה בגב ביתו, (זה לא עזר, שתי הבקשות נדחו). הבקשה להקמת חומה היתה אר-פינית, שוקן הוא איש מסתגר ומופנם. אין לו חברים, אין הוא מוזמן לבתים רבים, הוא גם אינו מרבה לצאת, אם כי הוא מרבה בנסיעות לחו"ל לפגרות קצרות.

הארץ הוא כל חייו של שוקן; הפגישות עם שרים; הזמנות לשיבות ועוד-העורכים; הציאה לקוקטיילים; והרצה להבין עוד יותר את האיש

מההלווייה. אחרת המצב כששוקן נצרך לסיוע ממישהו, או הוא ממחר להרעיק עליו מחמאות, למשל, כאשר ביקש מקוטלר להשיג לו פרוטקציה במישרד-הרישוי; כוחן שלא יכשיל אותו במיבתני-התיאוריה והנהיגה, או כאשר בנה את ביתו בשיכון-הצמרת.

או הורה שוקן להימנע מכתבת ביקורת על מחללים בעיריית תל-אביב, ובלבד שתאושר לו הקלה לסגירת המרפסת האחורית או לפחות

את אם שלושת ילדיו, שולמית, המסרבת עד היום לתת לו נט, ועבר לחיות עם מי שהיתה מזכ-רתו האישית, יהודית יונה, בווילה ממוארט, בשיכון-הצמרת בצפון תל-אביב.

עיסוק נוסף של שוקן: כתיבת שירים, שכמה מהם קובצו בספר שירים לעת מצוא ובהם מצויות גם שורות כמו אברי מתחפר עוד ועוד / במחילותיהן הלחות של השמים. אולי זאת הסיבה שהעורך שוקן מעדיף לחתום, במשורר, בשם-עט, "רוברט מוזן". לקוח, כנראה, משמה של העיר הפרוסית (כיום מוזן שבמערב פולין) שממנה בא אביו של גרשום שוקן, שלמה-זלמן (ראה מסגרת). שאליו היה לשוקן תמיד קשר קשה להגדרו, כאשר שוקן האב היה סר למערכת הארץ היה שוקן-הבן אחוז התרגשות ומח-דים, אלה התבטאו בריצה, כל כמה דקות, לשירותים ובנטילת-ידיים בקפדנות מוזרה.

שוקן הבן: 120 אלף דולר הפסד לחודש!

קת'חנים מוצהרת של 190 אלף גליונות וכל העיר הירושלמי 70 אלף) אינם בדיוק מיכרות-זהב, אולי אפילו לא בהשוואה למעריב (שאת תפוצתו אמד עמוס שוקן ביותר מ-80 אלף ביום חול ו-150 אלף ביום ששי) ובוודאי לא לעומת ידיעות אחרונות, שתפוצתו, המבר-קרת והמאושרת על-ידי רואי-חשבון, עוברת את 180 האלף ביום חול וכמות כפולה ביום ששי.

לראות את הישועה הגדולה בחדשות, שלדעת יודעי-דבר, מכר בראשית דרכו לא יותר מ-20 אלף ליום וגם היום טרם המריא במיני-חד, קשה מאוד, מקצועיים, כביר-ניסלאב טאו, מנכ"ל איגוד-המפר-טיים רב-ההשפעה, אינם מתפע-לים מחדשות, אומר טאו: "לא היו בו סקופים גדולים, עדיכתו מבול-בלת, יותר מדי קישקושים גראי-פיים".

שוקן ייטיב לעיין בניתוח שערכו פסיכולוגים לגרשום גוסטב מרדכי יהודה שוקן: "איש החרד מאוד מבי-קורת, חי בחרדות תמידיות ולכן חייב לצאת מגבל מייני פעילויות פסכודי-חוקות... בכלל אנשים, באמצעות השפלה, להתקומם נגדו ואחר-כך שוב ישפילם, סימק סאריסטי הנובע מחלושה... (ומעל לכל) אסור לפגוע בו או ברכושו... הוא יפעל בכל דרך, גם שימוש בשקרים, כדי להגן על רבריים התפתפים בעניני כרכושו".